

Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantılarının Psikolojik Dayanıklılık Üzerindeki Etkisinde Anne Baba Tutumlarının Aracılık Rolü

Beyza ATEŞ¹, Ramazan Çağlar ERCEN²

Özet

Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmalarının psikolojik dayanıklılığa etkisinde anne baba tutumlarının aracılık rolünü incelemektir. Bu amaçla bu çalışmada Yapısal Eşitlik Modeli kullanılmıştır. Araştırma örneklemini İstanbul Arel Üniversitesi'ne devam eden 403 ön lisans, lisans ve lisansüstü öğrencisinden (287 kadın, 116 erkek) oluşmuştur. Araştırma sürecinde veri toplama amacıyla katılımcılara "Anne Baba Tutum Ölçeği, Çocukluk Çağı Travma Ölçeği, Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği, Kişisel Bilgi Formu" uygulanmıştır. Araştırma sürecinde t test, ANOVA ve yol analizleri kullanılmıştır. Araştırmanın veri analizi, SPSS 21 ve Lisrel 8 paket programları ile yapılmıştır. Araştırma bulgular incelendiğinde travma düzeyindeki bir birimlik artışın demokratik anne baba tutumu algısında 0,88'lik azalışa sebep olduğu, demokratik anne baba tutumundaki bir birimlik artışın ise psikolojik dayanıklılık düzeyinde 0,62 puanlık artışa neden olduğu söylenilebilir. Ancak travma düzeyindeki bir birimlik artışın otoriter anne baba tutumu algısında 0,91 puanlık artışa; koruyucu anne baba tutumu algısında ise 0,75 artışa neden olsa da otoriter ve koruyucu anne baba tutumlarının psikolojik dayanıklılığa olan etkisi anlamlı değildir. Bu bulgular ile demokratik anne baba tutumunun çocukluk çağı travmalarının psikolojik dayanıklılığa etkisinde aracık ettiği söylenebilse de otoriter ve koruyucu anne baba tutumlarının çocukluk çağı travmalarının psikolojik dayanıklılığa etkisinde çok önemli bir aracılık etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Araştırma sürecinde elde edilen bu sonuçlar literatüre uygun olarak tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anne Baba Tutumları, Çocukluk Çağı Travması, Psikolojik Dayanıklılık

The Mediating Role of Parental Attitudes in the Effect of Childhood Traumatic Experiences on Psychological Resilience in University Students

Abstract

The aim of this study is to examine the mediating role of parental attitudes in the effect of childhood traumas on resilience in university students. For this purpose, the Structural Equation Model was used in this study. The research sample consisted of 403 associate, undergraduate and graduate students (287 female, 116 male) attending Istanbul Arel University. During the research process, "Parental Attitude Scale, Childhood Trauma Scale, Psychological Resilience Scale for Adults, Personal Information Form" were applied to the participants in order to collect data. In the research process, t-test, ANOVA and path analyzes were used. Data analysis of the research was done with SPSS 21 and Lisrel 8 package programs. When the research findings are examined, it can be said that a one-unit increase in the trauma level causes a 0.88 decrease in the perception of democratic parental attitude, and a one-unit increase in the democratic parental attitude causes an increase of 0.62 points in the psychological resilience level. However, a one-unit increase in the trauma level has a 0.91 point increase in the perception of authoritarian parenting; Although it causes an increase of 0.75 in the perception of protective parental attitude, the effect of authoritarian and protective parental attitudes on psychological resilience is not significant. With these findings, although it can be said that democratic

* Bu makale birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü bünyesinde hazırladığı "Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantılarının Psikolojik Dayanıklılık Üzerindeki Etkisinde Anne Baba Tutumlarının Aracılık Rolü" isimli Yüksek Lisans Tez Çalışmasının bir bölümünden oluşturulmuştur.

¹ Psikolog, İstanbul Arel Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı, Klinik Psikoloji Bilim Dalı, pskbeyza.ates@gmail.com

² Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Arel Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı, Klinik Psikoloji Bilim Dalı, caglarercen@arel.edu.tr

parental attitudes mediate the effect of childhood traumas on resilience, it has been determined that authoritarian and protective parental attitudes do not have a significant mediating effect on the effect of childhood traumas on resilience. These results obtained during the research process were discussed in accordance with the literature.

Keywords: Parental Attitudes, Childhood Trauma, Resilience

1. GİRİŞ

Bireyler yaşamlarının herhangi bir döneminde travmatik yaşantı geçirebilir. Bir bireyin travmatik bir yaşantıya karşı en hassas ve açık olduğu en önemli dönemlerden biri de çocukluk dönemidir. Çocukluk deneyimlerinden bazıları, insanı mutlu edip güzel anıları içerirken, bazıları da ağır, zorlayıcı ve travmatik olabilmektedir. Bu yaşantıların hepsi çok önemlidir ve insanın tüm hayatında derin izler bırakacak güçtedir. Kişilerin çocukluk döneminde yaşamak zorunda kaldığı travmatik deneyimler, onlar üzerinde kalıcı izler bırakabilmekte ve birçok psikopatoloji için de risk faktörü oluşturabilmektedir.

Çocukluk çağı travmalarını, çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileyen eylem veya eylemsizlikler olarak tanımlamak mümkündür. Bu eylem veya eylemsizlikler neticesinde çocuğun fiziksel, ruhsal, toplumsal veya cinsel yönden hasar görmesi söz konusudur (Taner ve Gökler, 2004). Dolayısıyla çocukluk çağı travmatik yaşantılar, kişilerin ruh ve beden sağlığını olumsuz etkileyen ve onlarda kalıcı izler bırakabilen zorlu ve ağır yaşam olaylarıdır. Fakat tüm bu zorlu ve ağır yaşam olaylarına rağmen çocukluk çağı travmasına maruz kalmış bireylerden bazılarının yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde herhangi bir psikolojik problem yaşamadıkları görülmektedir (Cicchetti, 2010). Bu durumun açıklanmasında psikolojik dayanıklılık anahtar kavramlardan biri olmaktadır. Bazı bireylerin çocukluğun erken dönemlerinde maruz kaldıkları travmatik yaşantılara, zorlu tecrübelerle rağmen hayata uyum sağlayabildiği ve ruhsal anlamda herhangi bir bozukluk geliştirmediği gözlemlenmiştir. Güler (2004) ve Sadock (2004) gibi araştırmacılar bu durumun aile dinamiklerinin etkileri ile açıklanabileceğini belirtmişlerdir. Odağ (2001) aile kaynaklı yaşantıların, çocuklarda travmatik yaşantıların gelecekteki davranış eğilimine etki edebileceğini belirtmiştir. Bu durumda çocukluk çağı travmaları yaşayan bireylerin gelecekte psikolojik anlamda dayanıklı veya dayanıksız olabilmesinde aile/ ebeveyn davranışlarının önemli olduğunu söylemek mümkündür.

Psikolojik dayanıklılık (resilience), zorlu yaşam olayları karşısında güçlü kalabilmek, kendini toparlayabilmek ve uyum sağlayabilmek anlamına gelmektedir (Kararımak, 2006). Psikolojik dayanıklılık kişiyi zorlayan, tehdit eden yaşam olayları karşısında başarılı bir uyum gösterme süreci ve baş etme kapasitesinin olması olarak da açıklanabilmektedir (Masten, Best ve Garnezy, 1990).

Psikolojik dayanıklılık kavramı incelendiğinde, psikolojik dayanıklılığı arttıran veya azaltan, koruyucu bir faktör olarak işlev gören veya risk faktörü olan birçok faktör olabilir. Anne baba tutumu bu faktörlerden biri olabilir. Genel olarak anne baba tutumlarını, anne ve babanın çocuklarına karşı yönelttiği ve onların gelişimlerini, sorun çözme becerilerini, kişiliklerini derinden etkileyen olumlu ya da olumsuz tutum, davranış ve yöntemlerin bütünü olarak tanımlamak mümkündür (Darling ve Steinberg, 1993; Yavuzer, 2019). Psikolojik olarak kişinin travmatik bir yaşantıya dayanıklı olmasını sağlayan faktörler üzerine baktığımızda bunlardan birinin sağlıklı ve demokratik anne baba tutumları olabileceği düşünülmektedir. Psikolojik dayanıklılık ile ilgili yapılmış çalışmalar incelendiğinde ebeveynleriyle ya da en azından ebeveynlerin biriyle veya ebeveyn yerine geçen öğretmen, patron gibi önemli bir ötekiyle olan sağlıklı ilişkilerin psikolojik dayanıklılık açısından oldukça önemli olduğu görülmektedir. (Fonagy, Steele ve Steele, 1994; Hawley ve DeHaan 1996).

Çocukluk çağı travmaları ve psikolojik dayanıklılık ilişkisini ele alan çalışmalar incelendiğinde çocukluk çağı travmalarının psikolojik dayanıklılığa olan etkisinde anne baba tutumlarının aracılık rolünün varlığına dolaylı olarak işaret eden araştırmalar (Fonagy, Steele ve Steele, 1994; Hawley ve DeHaan 1996; Odağ, 2001; Güler, 2004; Sadock, 2004) olsa da bu konuyu ele alan çalışmaların sınırlı olduğu görülmüştür. Bu açıdan bakıldığında bir çocuğun gelişim sürecinde en önemli karakterler olan ebeveynlerin tutumlarının psikolojik dayanıklılığa olan aracılık etkisini incelemek ruh sağlığı alanına önemli katkılar yapabilir.

Bu açıdan bu araştırma sürecinde aşağıdaki sorular cevap aranmıştır:

1. Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmatik yaşantıları, psikolojik dayanıklılık düzeyleri ve algılanan anne baba tutum puanları cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
2. Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmatik yaşantıları, psikolojik dayanıklılık düzeyleri ve algılanan anne baba tutum puanları sosyoekonomik düzeye göre farklılaşmakta mıdır?
3. Çocukluk çağı travmalarının psikolojik dayanıklılığa etkisinde anne ve baba tutumlarının aracılık etkisi var mıdır?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada Yapısal Eşitlik Modeli kullanılmıştır. Yapısal eşitlik modeli değişkenler arası ilişkiselliğin aracılık etkisini ölçeklenebilir faktör analizi ve regresyon analizi temelli bir yol analizi modelidir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016).

2.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın örneklemini 13730 kişilik Arel Üniversitesi öğrenci evreninden Çıngı (1994) tarafından oluşturulan örnekleme tablosu aracılığı ile seçilen %95 güven düzeyinde %5 hata payı ile basit seçkisiz olarak belirlenen 403 kişilik örneklemdir. Örneklemin %71.2'si kadın, %28.8'i erkek cinsiyettendir. Örneklemin yaş ortalaması incelendiğinde örneklemin yaş ortalamasının 27,91 olduğu tespit edilmiştir.

2.3. Veri Toplama Araçları

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından oluşturulan ve katılımcıların cinsiyet ve sosyoekonomik durumları hakkında veri toplamak amacıyla oluşturulan nitel veri toplama formudur. Bu formda katılımcılara ait kişisel bilgilere yer verilmeyerek katılımcıların sorulara daha içtenlikle cevap vermeleri hedeflenmiştir. Bu forma ek olarak katılımcılardan gönüllü katılım formu alınmıştır.

2.3.2. Anne Baba Tutum Ölçeği

Kuzgun (2005) tarafından bireylerin algıladıkları anne ve baba tutumlarını ölçmek amacıyla oluşturulan bu ölçme aracı üç temel faktörlü bir yapıdan oluşmaktadır. Otoriter (3, 5, 8, 12, 16, 23, 31, 35, 38, 40), koruyucu (4, 9, 10, 11, 17, 18, 19, 24, 25, 26, 27, 28, 32, 33, 34) demokratik anne ve baba tutumu (1, 2, 6, 7, 13, 14, 15, 20, 21, 22, 29, 30, 36, 37, 39) bu ölçeğin üç faktörlü yapısını oluşturmaktadır. Beşli likert tipinden oluşan bu ölçme aracı "1 = Hiç Uygun Değil, 2 = Çok Az Uygun, 3 = Kısmen Uygun, 4 = Oldukça Uygun ve 5 = Tamamen Uygun" şeklinde puanlanmaktadır. Ölçeğin orijinal formu için Cronbach Alfa katsayıları demokratik tutum için 0.89, koruyucu istekçi tutum için 0.82 ve otoriter tutum için 0.78 olarak belirlenmiştir. Ölçekteki yüksek puanlar yüksek tutum düzeyine işaret etmektedir.

Bu araştırma için toplanan veriler incelendiğinde ölçeğin alfa güvenilirlik katsayıları demokratik anne baba tutumu için 0.95, koruyucu anne baba tutumu için 0.89 ve otoriter anne baba tutumu için 0.87 düzeyindedir. Ölçeğin geçerlilik bulgularını incelemek amacıyla Doğrulayıcı Faktör Analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre ölçeğin orijinal faktör yapısının korunduğu tespit edilmiştir ($\Delta X^2 = 2092.02$, $sd = 729$, $\Delta X^2/sd = 2.86$, $RMSEA = 0.068$, $CFI = 0.97$, $GFI = 0.89$, $AGFI = 0.86$). Bu bulgular sonucunda ölçeğin bu araştırmada kullanılmasının geçerli ve güvenilir olduğuna işaret etmektedir.

2.3.3. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği

Bernstein ve arkadaşları (1997) tarafından geliştirilen bu ölçme aracı Şar ve arkadaşları (2012) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Beş faktörlü bir yapıdan oluşan bu ölçme aracı "1 = Hiçbir Zaman, 2 = Nadiren, 3 = Kimi Zaman, 4 = Sık Olarak ve 5 = Çok Sık" şeklinde puanlanmaktadır. Ölçek duygusal istismar (3, 8, 14, 18, 25), fiziksel istismar (9, 11, 12, 15, 17), fiziksel ihmal (1, 4, 6, 2, 26), duygusal ihmal (5, 7, 13, 19, 28) ve cinsel istismar (20, 21, 23, 24, 27) alt faktörlerinden oluşmaktadır. Bu alt faktörler toplanarak toplam çocukluk çağı travma puanı elde edilmektedir ve bu araştırmada toplam puanlar ile çalışılmıştır. Yüksek puanlar yüksek çocukluk çağı travmasına işaret etmektedir. Buna ek olarak ölçek travma inkarını ölçen maddelerden de oluşmaktadır (10, 16, 22). Ancak bu maddeler toplam puanlamaya katılmamaktadır. Ölçeğin güvenilirlik bulguları test tekrar test yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Bu açıdan ölçeğin duygusal istismar ($r = 0.90$), duygusal ihmal ($r = 0.85$), fiziksel istismar ($r = 0.90$), cinsel istismar ($r = 0.73$), fiziksel ihmal ($r = 0.77$) ve travma inkârı ($r = 0.71$) alt faktörleri için test tekrar test korelasyon katsayıları ölçeğin güvenilir olduğuna işaret etmektedir. Ölçekteki yüksek puanlar yüksek travma düzeyine işaret etmektedir.

Bu araştırma için toplanan veriler incelendiğinde ölçeğin alfa güvenilirlik katsayıları duygusal istismar için 0.87, fiziksel istismar için 0.88, fiziksel ihmal için 0.75, duygusal ihmal için 0.90 ve cinsel istismar için 0.91 düzeyindedir. Ölçeğin geçerlilik bulgularını incelemek amacıyla Doğrulayıcı Faktör Analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre ölçeğin orijinal faktör yapısının korunduğu tespit edilmiştir ($\Delta X^2 = 784.33$, $sd = 265$, $\Delta X^2/sd = 2.95$, $RMSEA = 0.07$, $CFI = 0.97$, $GFI = 0.86$, $AGFI = 0.83$). Bu bulgular sonucunda ölçeğin bu araştırmada kullanılmasının geçerli ve güvenilir olduğuna işaret etmektedir.

2.3.4. Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği

Brilin ve diğerleri (1973) tarafından oluşturulan ve Türkçeye çeviri çalışmaları Şahin ve Şahin (1992) tarafından yapılan bu ölçeğin bu çalışmada kullanılan halinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları Basım ve Çetin (2011) tarafından yapılmıştır. Ölçek Kendilik Algısı, Gelecek Algısı, Yapısal Stil, Sosyal Yeterlilik, Aile Uyum ve Sosyal Kaynaklar olmak üzere 6 alt faktörden oluşmaktadır. Ölçek bir duruma verilen 2 zıt kutuplu farklı cevapları içeren 33 maddeden oluşmaktadır. Maddeler 1 ve 5 arasında puanlanmaktadır. Ölçeğin puanlama usulü dikkate alınarak ölçek yüksek puanlar yüksek psikolojik dayanıklılığa işaret edecek şekilde puanlanmıştır. Ölçeğin 6 faktöründe elde edilen puanlar toplanarak psikolojik dayanıklılık toplam puanları oluşturulmuştur ve bu çalışmada bu puanlar ile çalışılmıştır. Ölçeğin test tekrar test güvenilirliği Kendilik Algısı için 0,72, Gelecek Algısı için 0,75, Yapısal Stil için 0,68, Sosyal Yeterlilik için 0,78, Aile Uyum için 0,81 ve Sosyal Kaynaklar için 0,77 düzeyindedir.

Bu araştırma için toplanan veriler incelendiğinde ölçeğin alfa güvenilirlik kat sayısı 0.90 düzeyindedir. Ölçeğin geçerlilik bulgularını incelemek amacıyla Doğrulamalı Faktör Analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre ölçeğin orijinal faktör yapısının korunduğu tespit edilmiştir ($\Delta X^2 = 1321.95$, $sd = 477$, $\Delta X^2/sd = 2.77$, $RMSEA = 0.06$, $CFI = 0.94$, $GFI = 0.85$, $AGFI = 0.80$). Bu bulgular sonucunda ölçeğin bu çalışmada kullanılmasının geçerli ve güvenilir olduğuna işaret etmektedir.

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırma sürecinde veri toplanırken Arel Üniversitesi Etik Kurulu'nun 24.03.2023 tarih ve 2023/06 sayılı toplantısında alınan karara göre etik ilkelere uygun şekilde veri toplanmıştır. Veri toplama süreci 28 Mart 2023 – 10 Nisan 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılım gönüllük ilkesine dayalıdır. Ölçeklerin cevaplanması yaklaşık olarak 15 dakikalık bir zaman almıştır.

2.5. Veri Analizi

Araştırma sürecinde veri analizi SPSS 21 ve Lisrel 8 paket programları kullanılarak yapılmıştır. Veri analizi sürecinde ilk olarak değişkenlerin güvenilirlik bulguları Cronbach alfa güvenilirlik katsayısıyla, geçerlilik bulguları Doğrulamalı Faktör Analizi ile incelenmiştir. Bu aşamadan sonra ölçeklerin orijinal puanlama yapısına uygun olarak alt faktörler ve toplam puanlar oluşturulmuştur. Sonrasında değişkenlerin çarpıklık ve basıklık katsayısı incelenerek çarpıklık ve basıklık katsayısı +, - 2 aralığında olan değişkenler normal dağılıma uygun kabul edilmiştir (George ve Mallery, 2010). Değişkenlerin cinsiyete göre farklılaşmasını test etmek amacıyla Bağımsız Örneklem İçin t Test kullanılırken değişkenlerin sosyoekonomik düzeye göre farklılaşmasını saptamak amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Araştırmanın son bölümünde Yapısal Eşitlik Modeli temelli Yol (Path) Analizi yapılmıştır ve model test edilmiştir. Model oluşturulurken normal dağılan veri setlerinde evren parametresini en iyi tahmin etmeyi sağlayan en çok olabilirlik yöntemi kullanılmıştır (Bollen, 1989). Buna ek olarak tüm veri analizi sürecinden önce veri analizi yöntemlerinin varsayımları (uç değerler, aykırı değerler, varyans homojenliği, ölçme modelleri, YEM için örneklem yeterliliği vs.) incelenerek veri setinin veri analizine uygun olduğu değerlendirilmiştir. Analizler sürecinde Büyüköztürk (2017) ve Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk (2018) tarafından belirtilen referans adımlar takip edilmiştir. Bu çalışmada 0,05 anlamlılık katsayısı ile çalışılmıştır. Oluşturulan modelin uyum iyiliği düzeylerinde referans alınan aralıklar (Meydan ve Şeşen, 2011) Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Model Değerlendirme Katsayıları

Uyum İstatistiği	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyumu
X ² Uyum Testi	p>0.05	-
X ² /sd	≤3	4 – 5
RMR	≤0.05	0.06 – 0.08
RMSEA	≤0.05	0.06 – 0.08
GFI	≥ 0,90	0.89 – 0.85
AGFI	≥ 0,85	0.84 – 0.80
CFI	≥ 0,90	-

3. BULGULAR

3.1. Betimsel İstatistikler

Çocukluk çağı travmaları (duygusal istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve cinsel istismar), anne baba tutumu (otoriter, demokratik ve koruyucu) ve psikolojik dayanıklılık (kendilik algısı, gelecek algısı, yapısal stil sosyal yeterlilik, aile uyumu ve sosyal kaynaklar) değişkenlerinin betimsel istatistiklerine dair bulgular Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Araştırma Değişkenleri İçin Betimsel İstatistikler.

Değişken		Ortalama	Standart Sapma	Çarpıklık Katsayısı	Basıklık Katsayısı
Çocukluk Çağı Travmaları	Duygusal İstismar	9.54	5.30	1.19	0.47
	Fiziksel İstismar	6.82	3.53	1.42	1.64
	Fiziksel İhmal	7.57	3.37	1.52	1.90
	Duygusal İhmal	12.42	5.48	0.57	-0.52
	Cinsel İstismar	6.79	4.01	1.57	1.98
	Toplam Puan	43.16	17.20	1.27	0.95
Anne Baba Tutumu	Otoriter Tutum	24.87	9.36	0.63	-0.33
	Demokratik Tutum	50.11	15.03	-0.42	-0.70
	Koruyucu Tutum	37.02	12.19	0.60	0.13
Psikolojik Dayanıklılık	Kendilik Algısı	21.28	4.79	-0.46	0.03
	Gelecek Algısı	14.38	3.76	-0.58	-0.16
	Yapısal Stil	13.93	3.28	-0.28	0.09
	Sosyal Yeterlilik	21.62	4.64	-0.37	-0.07
	Aile Uyumu	19.58	5.58	-0.36	-0.34
	Sosyal Kaynaklar	27.21	5.27	-0.66	-0.03
	Toplam Puan	118.03	20.18	-0.44	0.20

Tablo 2'deki bulgulara göre duygusal istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal, cinsel istismar, çocukluk çağı travmaları toplam puan, otoriter anne baba tutumu, demokratik anne baba tutumu, koruyucu anne baba tutumu, kendilik algısı, gelecek algısı, yapısal stil, sosyal yeterlilik, aile uyumu, sosyal kaynaklar ve psikolojik dayanıklılık toplam puan değişkenlerinin çarpıklık ve basıklık katsayısının -2 ve +2 aralığında olduğu tespit edilmiştir. Çarpıklık ve basıklık katsayısı -2 ve +2 arasında olan bu değişkenlerin normal dağılıma uygun olduğu söylenilebilir (George ve Mallery, 2010). Buna ek olarak t test ve ANOVA gibi analizler her bir alt grup için normal dağılım varsayımının incelenmesini istediğinden her bir alt grubun çarpıklık ve basıklık katsayısı incelenerek normal dağılım varsayımı sağlanmıştır.

3.2. Üniversite Öğrencilerinin Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantıları, Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri ve Algılanan Anne Baba Tutum Puanları (Toplam Puanlar ve Alt Boyutlar) Cinsiyete Göre Farklılaşmakta Mıdır?

Çocukluk çağı travmalarının (duygusal istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve cinsel istismar), anne baba tutumlarının (otoriter, demokratik ve koruyucu) ve psikolojik dayanıklılık (kendilik algısı, gelecek algısı, yapısal stil sosyal yeterlilik, aile uyumu ve sosyal kaynaklar) değişkenlerinin cinsiyete göre farklılaşmasını tespit etmek amacıyla Bağımsız Örneklem İçin t Test kullanılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Araştırma Değişkenleri İçin Cinsiyete Göre T Test Sonuçları

	Değişken	Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	sd	P
Çocukluk Çağı Travmaları	Duygusal İstismar	Kadın	287	9.98	5.49	2.67	401	0.00*
		Erkek	116	8.43	4.64			
	Fiziksel İstismar	Kadın	287	6.71	3.63	-0.94	401	0.34
		Erkek	116	7.08	3.29			
	Fiziksel İhmal	Kadın	287	7.36	3.28	-2.02	401	0.04*
		Erkek	116	8.11	3.53			
	Duygusal İhmal	Kadın	287	12.61	5.71	1.05	401	0.29
		Erkek	116	11.97	4.85			
	Cinsel İstismar	Kadın	287	7.01	4.17	1.75	401	0.08
		Erkek	116	6.24	3.54			
Toplam puan	Kadın	287	43.69	17.85	0.97	401	0.33	
	Erkek	116	41.85	15.45				
Anne Baba Tutumu	Otoriter Tutum	Kadın	287	25.19	9.80	1.08	401	0.28
		Erkek	116	24.07	8.15			
	Demokratik Tutum	Kadın	287	49.39	15.47	-1.51	401	0.13
		Erkek	116	51.89	13.78			
Koruyucu Tutum	Kadın	287	36.90	12.91	-0.32	401	0.74	
	Erkek	116	37.34	10.22				
Psikolojik Dayanıklılık	Kendilik Algısı	Kadın	287	20.92	5.02	-2.41	401	0.01*
		Erkek	116	22.18	4.04			
	Gelecek Algısı	Kadın	287	14.40	3.79	0.19	401	0.84
		Erkek	116	14.32	3.68			
	Yapısal Stil	Kadın	287	14.12	3.47	1.83	401	0.06
		Erkek	116	13.46	2.72			
	Sosyal Yeterlilik	Kadın	287	21.71	4.82	0.61	401	0.54
		Erkek	116	21.40	4.18			
	Aile Uyum	Kadın	287	19.26	5.95	-1.77	401	0.07*
		Erkek	116	20.35	4.45			
Sosyal Kaynaklar	Kadın	287	27.36	5.34	0.89	401	0.37	
	Erkek	116	26.84	5.08				
Toplam Puan	Kadın	287	117.80	20.93	-0.35	401	0.72	
	Erkek	116	118.58	18.28				

* = p<0.05

Tablo 3'teki bulgulara göre duygusal istismar düzeyinin cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($t_{401} = 2.67, p<0.05$). Elde edilen sonuçlar kadınların duygusal istismar ortalamasının ($\bar{X} = 9.98$) erkeklerden ($\bar{X} = 8.43$) daha yüksek olduğunu işaret etmektedir.

Fiziksel istismar düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($t_{401} = -0.94, p>0.05$).

Fiziksel ihmal düzeyi cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($t_{401} = -2.02, p<0.05$). Elde edilen sonuçlar kadınların fiziksel ihmal ortalamasının ($\bar{X} = 7.36$) erkeklerden ($\bar{X} = 8.11$) daha düşük olduğunu işaret etmektedir.

Duygusal ihmal düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($t_{401} = 1.05, p>0.05$).

Cinsel istismar düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($t_{401} = 1.75, p>0.05$).

Çocukluk çağı travmaları toplam puan düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($t_{401} = 0.97, p>0.05$).

Otoriter anne baba tutumu düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($t_{401} = 1.08, p>0.05$).

Demokratik anne baba tutumu düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($t_{401} = -1.51, p>0.05$).

Koruyucu anne baba tutumu düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($t_{401} = -0.32, p>0.05$).

Kendilik algısı düzeyinin cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($t_{401} = -2.41, p<0.05$). Elde edilen sonuçlar kadınların kendilik algısı ortalamasının ($\bar{X} = 20.92$) erkeklerden ($\bar{X} = 22.18$) daha düşük olduğuna işaret etmektedir.

Gelecek algısı düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($t_{401} = 0.19, p>0.05$).

Yapısal stil düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($t_{401} = 1.83, p>0.05$).

Sosyal yeterlilik düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($t_{401} = 0.61, p>0.05$).

Aile uyumu düzeyinin cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($t_{401} = -1.77, p<0.05$). Elde edilen sonuçlar kadınların aile uyumu ortalamasının ($\bar{X} = 19.26$) erkeklerden ($\bar{X} = 20.35$) daha düşük olduğuna işaret etmektedir.

Sosyal kaynaklar düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($t_{401} = 0.89, p>0.05$).

Psikolojik dayanıklılık toplam puan düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($t_{401} = -0.35, p>0.05$).

Özet olarak duygusal istismar, fiziksel ihmal, kendilik algısı ve aile uyumu değişkenlerinin cinsiyete göre farklılaştığı ancak diğer değişkenlerin cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

3.3. Üniversite Öğrencilerinin Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantıları, Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri ve Algılanan Anne Baba Tutum Puanları (Toplam Puanlar ve Alt Boyutlar) Sosyoekonomik Düzeye Göre Farklılaşmakta Mıdır?

Çocukluk çağı travmalarının (duygusal istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve cinsel istismar), anne baba tutumlarının (otoriter, demokratik ve koruyucu) ve psikolojik dayanıklılık (kendilik algısı, gelecek algısı, yapısal stil, sosyal yeterlilik, aile uyumu ve sosyal kaynaklar) değişkenlerinin sosyoekonomik düzeye göre farklılaşmasını tespit etmek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Analiz öncesinde analiz varsayımlarını test etmek amacıyla Levene Testi yapılarak varyans homojenliği incelenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Araştırma Değişkenlerinin Sosyoekonomik Düzeye Göre Alt Grupları İçin Levene Testi Sonuçları.

	Değişken	Levene İstatistiği	sd1	sd2	P
Çocukluk Çağı Travmaları	Duygusal İstismar	0.845	2	400	0.43
	Fiziksel İstismar	3.205	2	400	0.04*
	Fiziksel İhmal	4.833	2	400	0.00*
	Duygusal İhmal	0.509	2	400	0.60
	Cinsel İstismar	2.657	2	400	0.07
	Toplam Puan	3.138	2	400	0.04*
Anne Baba Tutumu	Otoriter Tutum	0.276	2	400	0.75
	Demokratik Tutum	0.155	2	400	0.85
	Koruyucu Tutum	0.277	2	400	0.75
Psikolojik Dayanıklılık	Kendilik Algısı	0.073	2	400	0.92
	Gelecek Algısı	2.632	2	400	0.07*
	Yapısal Stil	3.558	2	400	0.02*
	Sosyal Yeterlilik	0.195	2	400	0.82
	Aile Uyumu	0.314	2	400	0.73
	Sosyal Kaynaklar	1.175	2	400	0.31
	Toplam Puan	0.778	2	400	0.46

* = $p<0.05$

Tablo 4'teki bulgulara göre duygusal istismar, duygusal ihmal, cinsel istismar, otoriter tutum, demokratik tutum, koruyucu tutum, kendilik algısı, sosyal yeterlilik, aile uyumu, sosyal kaynaklar ve psikolojik dayanıklılık toplam puan değişkenlerinin sosyoekonomik düzeye göre alt gruplarının varyanslarının homojen dağıldığı tespit edilmiştir. Varyansların homojen dağıldığı bu durumda Tukey testi kullanılarak çoklu karşılaştırmalar yapılmıştır. Ancak fiziksel istismar, fiziksel ihmal, çocukluk çağı travmaları toplam puan, gelecek algısı ve yapısal stil değişkeninin sosyoekonomik düzeye göre alt gruplarının varyanslarının heterojen dağıldığı tespit edilmiştir. Varyansların heterojen dağıldığı bu durumda Games-Howell testi kullanılarak çoklu karşılaştırmalar yapılmıştır.

Levene Testi sonrasında Çocukluk çağı travmalarının (duygusal istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve cinsel istismar), anne baba tutumlarının (otoriter, demokratik ve koruyucu) ve psikolojik dayanıklılık (kendilik algısı, gelecek algısı, yapısal stil sosyal yeterlilik, aile uyumu ve sosyal kaynaklar) değişkenlerinin sosyoekonomik düzeye göre farklılaşmasını tespit etmek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Araştırma Değişkenlerinin Sosyoekonomik Düzeye Göre Farklılaşması.

Değişken	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Fark
Duygusal İstismar	Gruplar arası	45.24	2	22.62	0.80	0.44	
	Gruplar içi	11258.83	400	28.14			
	Toplam	11304.07	402				
Fiziksel İstismar	Gruplar arası	73.20	2	36.60	2.95	0.05	
	Gruplar içi	4957.29	400	12.39			
	Toplam	5030.49	402				
Fiziksel İhmal	Gruplar arası	46.50	2	23.25	2.05	0.13	
	Gruplar içi	4533.78	400	11.33			
	Toplam	4580.28	402				
Çocukluk Çağı Travmaları Duygusal İhmal	Gruplar arası	246.96	2	123.48	4.17	0.01*	Düşük – Orta
	Gruplar içi	11841.77	400	29.60			
	Toplam	12088.73	402				
Cinsel İstismar	Gruplar arası	22.37	2	11.18	0.69	0.50	
	Gruplar içi	6448.11	400	16.12			
	Toplam	6470.49	402				
Toplam Puan	Gruplar arası	1590.38	2	795.19	2.71	0.06	
	Gruplar içi	117346.8	400	293.36			
	Toplam	118937.1	402				

Anne Baba Tutumu	Otoriter Tutum	Gruplar arası	797.20	2	398.60	4.63	0.01*	Düşük – Orta
		Gruplar içi	34436.08	400	86.09			
		Toplam	35233.29	402				
	Demokratik Tutum	Gruplar arası	2308.498	2	1154.24	5.21	0.00*	Düşük – Orta
		Gruplar içi	88598.25	400	221.49			
		Toplam	90906.74	402				
	Koruyucu Tutum	Gruplar arası	2133.17	2	1066.58	7.40	0.00*	Düşük – Orta
		Gruplar içi	57606.46	400	144.01			Orta – Yüksek
		Toplam	59739.64	402				
Psikolojik Dayanıklılık	Kendilik Algısı	Gruplar arası	129.97	2	64.98	2.85	0.05*	Düşük – Yüksek
		Gruplar içi	9118.63	400	22.79			
		Toplam	9248.61	402				
	Gelecek Algısı	Gruplar arası	365.66	2	182.83	13.7	0.00*	Düşük – Orta
		Gruplar içi	5321.72	400	13.30			Düşük – Yüksek
		Toplam	5687.38	402				
	Yapısal Stil	Gruplar arası	106.74	2	53.37	5.04	0.00*	Düşük – Orta
		Gruplar içi	4233.57	400	10.58			Düşük – Yüksek
		Toplam	4340.32	402				
	Sosyal Yetkililik	Gruplar arası	179.06	2	89.53	4.21	0.01*	Düşük – Orta
		Gruplar içi	8497.10	400	21.24			
		Toplam	8676.16	402				
	Aile Uyum	Gruplar arası	391.39	2	195.69	6.45	0.00*	Düşük – Orta
		Gruplar içi	12130.73	400	30.32			
		Toplam	12522.12	402				
	Sosyal Kaynaklar	Gruplar arası	103.06	2	51.53	1.86	0.15	
		Gruplar içi	11071.15	400	27.67			
		Toplam	11174.21	402				
	Toplam Puan	Gruplar arası	6649.21	2	3324.60	8.45	0.00*	Düşük – Orta
		Gruplar içi	157217.3	400	393.04			Düşük – Yüksek
		Toplam	163866.5	402				

*= $p < 0.05$

Tablo 5'teki bulgulara göre duygusal istismar düzeyinin sosyoekonomik düzeye göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($F_{400} = 0.80, p > 0.05$).

Fiziksel istismar düzeyinin sosyoekonomik düzeye göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($F_{400} = 2.95, p > 0.05$).

Fiziksel ihmal düzeyinin sosyoekonomik düzeye göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($F_{400} = 2.05, p > 0.05$).

Duygusal ihmal düzeyinin sosyoekonomik düzeye göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($F_{400} = 4.17, p < 0.05$). Bu farklılaşmanın kaynağını tespit etmek amacıyla Tukey Testi kullanılmıştır. Test sonucu düşük sosyoekonomik düzeydeki ($\bar{X} = 14.53$) öğrencilerinin duygusal ihmal düzeyinin orta sosyoekonomik düzeydeki ($\bar{X} = 12.15$) öğrencilerden daha yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Cinsel istismar düzeyinin sosyoekonomik düzeye göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($F_{400} = 0.69, p > 0.05$).

Çocukluk çağı travma düzeyinin sosyoekonomik düzeye göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($F_{400} = 2.71, p > 0.05$).

Otoriter anne baba tutumu düzeyinin sosyoekonomik düzeye göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($F_{400} = 4.63, p < 0.05$). Bu farklılaşmanın kaynağını tespit etmek amacıyla Tukey testi kullanılmıştır. Test sonucu düşük sosyoekonomik düzeydeki ($\bar{X} = 28.38$) öğrencilerinin otoriter anne baba tutumu düzeyinin orta sosyoekonomik düzeydeki ($\bar{X} = 24.21$) öğrencilerden daha yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Demokratik anne baba tutumu düzeyinin sosyoekonomik düzeye göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($F_{400} = 5.21, p < 0.05$). Bu farklılaşmanın kaynağını tespit etmek amacıyla Tukey testi kullanılmıştır. Test sonucu düşük sosyoekonomik düzeydeki ($\bar{X} = 43.73$) öğrencilerinin demokratik anne baba tutumu düzeyinin orta sosyoekonomik düzeydeki ($\bar{X} = 51.09$) öğrencilerden daha düşük olduğuna işaret etmektedir.

Koruyucu anne baba tutumu düzeyinin sosyoekonomik düzeye göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($F_{400} = 7.40, p < 0.05$). Bu farklılaşmanın kaynağını tespit etmek amacıyla Tukey testi kullanılmıştır. Test sonucu orta sosyoekonomik düzeydeki ($\bar{X} = 35.90$) öğrencilerinin koruyucu anne baba tutumu düzeyinin düşük ($\bar{X} = 40.75$) ve yüksek ($\bar{X} = 42.83$) sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerden daha düşük olduğuna işaret etmektedir.

Kendilik algısı düzeyinin sosyoekonomik düzeye göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($F_{400} = 2.85, p < 0.05$). Bu farklılaşmanın kaynağını tespit etmek amacıyla Tukey testi kullanılmıştır. Test sonucu düşük sosyoekonomik düzeydeki ($\bar{X} = 20.00$) öğrencilerinin kendilik algısı düzeyinin yüksek sosyoekonomik düzeydeki ($\bar{X} = 22.51$) öğrencilerden daha düşük olduğuna işaret etmektedir.

Gelecek algısı düzeyinin sosyoekonomik düzeye göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($F_{400} = 13.7, p < 0.05$). Bu farklılaşmanın kaynağını tespit etmek amacıyla Games-Howell testi kullanılmıştır. Test sonucu düşük sosyoekonomik düzeydeki ($\bar{X} = 11.85$) öğrencilerinin gelecek algısı düzeyinin orta ($\bar{X} = 14.68$) ve yüksek sosyoekonomik düzeydeki ($\bar{X} = 15.25$) öğrencilerden daha düşük olduğuna işaret etmektedir.

Yapısal stil düzeyinin sosyoekonomik düzeye göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($F_{400} = 5.04, p < 0.05$). Bu farklılaşmanın kaynağını tespit etmek amacıyla Games-Howell testi kullanılmıştır. Test sonucu düşük sosyoekonomik düzeydeki ($\bar{X} = 12.57$) öğrencilerinin yapısal stil düzeyinin orta ($\bar{X} = 14.09$) ve yüksek sosyoekonomik düzeydeki ($\bar{X} = 14.41$) öğrencilerden daha yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Sosyal yeterlilik düzeyinin sosyoekonomik düzeye göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($F_{400} = 4.21, p < 0.05$). Bu farklılaşmanın kaynağını tespit etmek amacıyla Tukey testi kullanılmıştır. Test sonucu düşük sosyoekonomik düzeydeki ($\bar{X} = 19.83$) öğrencilerinin sosyal yeterlilik düzeyinin orta sosyoekonomik düzeydeki ($\bar{X} = 21.87$) öğrencilerden daha düşük olduğuna işaret etmektedir.

Aile uyumu düzeyinin sosyoekonomik düzeye göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($F_{400} = 6.45, p < 0.05$). Bu farklılaşmanın kaynağını tespit etmek amacıyla Tukey testi kullanılmıştır. Test sonucu düşük sosyoekonomik düzeydeki ($\bar{X} = 17.02$) öğrencilerinin aile uyumu düzeyinin orta sosyoekonomik düzeydeki ($\bar{X} = 20.01$) öğrencilerden daha düşük olduğuna işaret etmektedir.

Sosyal kaynaklar düzeyinin sosyoekonomik düzeye göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($F_{400} = 1.86, p > 0.05$).

Psikolojik dayanıklılık toplam puan düzeyinin sosyoekonomik düzeye göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($F_{400} = 8.45, p < 0.05$). Bu farklılaşmanın kaynağını tespit etmek amacıyla Tukey testi kullanılmıştır. Test sonucu düşük sosyoekonomik düzeydeki ($\bar{X} = 107.14$) öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık toplam puan düzeyinin orta ($\bar{X} = 119.44$) ve yüksek sosyoekonomik düzeydeki ($\bar{X} = 120.54$) öğrencilerden daha düşük olduğuna işaret etmektedir.

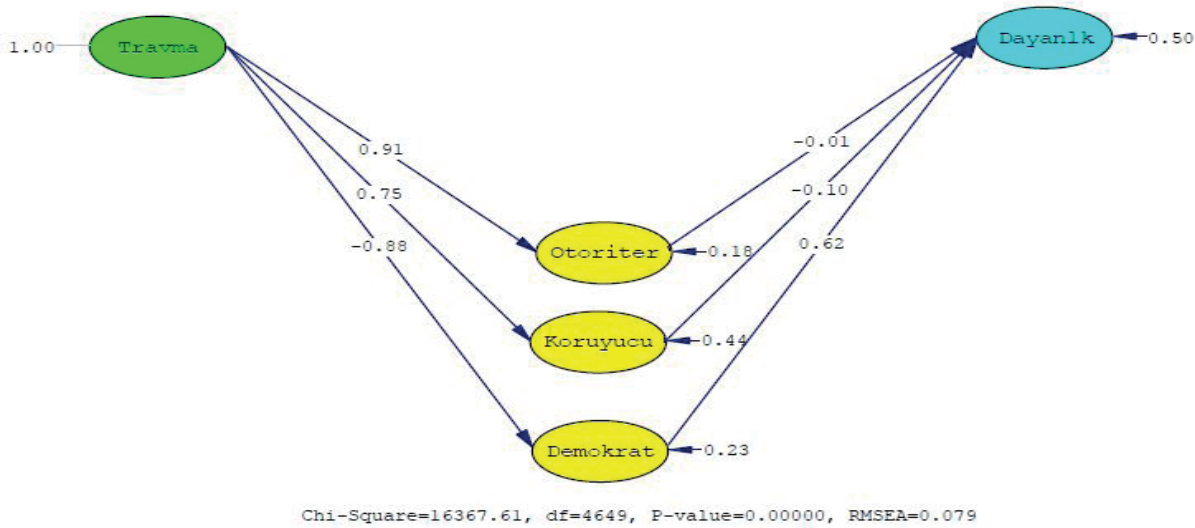
3.4. Çocukluk Çağı Travmalarının Psikolojik Dayanıklılığa Etkisinde Anne ve Baba Tutumlarının Aracılık Etkisi Var mıdır?

Analizin bu aşamasında Yapısal Eşitlik Modeli temelli Yol (Path) Analizi kullanılarak değişkenler arasındaki aracılık etkileri gözlenmiştir. Bu yöntemle araştırmanın temel problemi olan “Çocukluk çağı travmalarının psikolojik dayanıklılığa etkisinde anne ve baba tutumlarının aracılık etkisi var mıdır?” sorusuna cevap aranmıştır. Analiz öncesi oluşturulan modelin uyum düzeyi incelemek amacıyla oluşturulan modelin uyum iyiliği değerleri incelenmiştir. İncelenen uyum iyiliği değerleri Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. Oluşturulan Modelin Uyum Değerleri

	Δ^2	Sd	$\Delta X^2/sd$	RMSEA	CFI	GFI	AGFI
Model	16367.61	4649	3.52	0.07	0.95	0.85	0.83

Tablo 6’daki bulgular incelendiğinde oluşturulan modelin kabul edilebilir uyum iyiliği düzeylerine sahip olduğu söylenebilir (Meydan ve Şeşen, 2011). Oluşturulan modele dair temel yol (path) diyagramı Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Oluşturulan yapısal eşitlik modelinin temel yapısı

Şekil 1’deki bulgular incelendiğinde çocukluk çağı travmasının arttığı durumlarda demokratik anne baba tutumu algısının azaldığı, otoriter ve koruyucu anne baba algısının da arttığına yönelik sonuçlar elde edilmiştir. Bu durum çocukluk çağı travmaları ile demokratik anne baba tutumları arasında negatif, otoriter ve koruyucu anne baba tutumları arasında da pozitif bir ilişkiye işaret etmektedir. Buna ek olarak demokratik anne baba tutumları psikolojik dayanıklılığı artırıcı etki gösterirken otoriter ve koruyucu anne baba tutumları anlamlı etki göstermemiştir. Bu sonuçlar demokratik anne baba tutumları ile psikolojik dayanıklılık arasında pozitif ilişkiye işaret ederken otoriter ve koruyucu anne baba tutumları ile psikolojik dayanıklılık arasında anlamlı ilişkiye işaret etmemektedir. Modele ait en çok olabirlik yöntemi kullanılarak oluşturulan olabirlik tahminleri bu durumu desteklemektedir. İlgili sonuçlar Tablo 7’de verilmiştir.

Tabla 7. Modeli Oluşturan Değişkenlere Ait Olabilirlik Tahminleri

Değişkenler	Standart Yükler	R ²	T
Çocukluk Çağı Travmaları → Otoriter Anne Baba Tutumu	0.91	0,82	10.80*
Çocukluk Çağı Travmaları → Koruyucu Anne Baba Tutumu	0.75	0,56	3.14*
Çocukluk Çağı Travmaları → Demokratik Anne Baba Tutumu	-0.88	0,77	-17.29*
Otoriter Anne Baba Tutumu → Psikolojik Dayanıklılık	-0.01	0,00	-0.18
Koruyucu Anne Baba Tutumu → Psikolojik Dayanıklılık	-0.10	0,01	-1.46
Demokratik Anne Baba Tutumu → Psikolojik Dayanıklılık	0.62	0,38	5.29*

* = p<0.05

Tablo 7'deki bulgulara göre oluşturulan yapısal eşitlik modelinde çocukluk çağı travmaları otoriter anne baba tutumunu ($t = 10.80, p<0.05$), koruyucu anne baba tutumunu ($t = 3.14, p<0.05$) ve demokratik anne baba tutumunu ($t = -17.29, p<0.05$) yordamaktadır. Buna ek olarak demokratik anne baba tutumu psikolojik dayanıklılığı yordarken otoriter anne baba tutumunu ($t = -0.18, p>0.05$) ve koruyucu anne baba tutumunu ($t = -1.46, p>0.05$) psikolojik dayanıklılığı yordamamaktadır.

Sonuçlar incelendiğinde, demokratik anne baba tutumunun çocukluk çağı travmalarının psikolojik dayanıklılığa olan olumsuz etkisini yok ederek, bu olumsuz etkiyi pozitifte dönüştürdüğü söylenilebilir. Buna ek olarak çocukluk çağı travmalarının psikolojik dayanıklılığa olan etkisinde demokratik anne baba tutumu tam aracılık rolü gösterse de otoriter ve koruyucu tutum için anlamlı sayılabilecek bir aracılık etkisi olduğu söylenemez.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Çocukluk çağı travma boyutlarının cinsiyete göre farklılaşmasına ilişkin bulgulara bakıldığında duygusal istismar düzeyinin cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlar kadınların duygusal istismar ortalamasının erkeklerden daha yüksek olduğuna işaret etmektedir. Aynı şekilde fiziksel ihmal düzeyinin de cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir ve diğer taraftan elde edilen sonuçlar kadınların fiziksel ihmal ortalamasının erkeklerden daha düşük olduğuna işaret etmektedir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde fiziksel istismar, duygusal ihmal, cinsel istismar, çocukluk çağı travmaları toplam puan, otoriter anne baba tutumu, demokratik anne baba tutumu, koruyucu anne baba tutumu, gelecek algısı, yapısal stil, sosyal yeterlilik, sosyal kaynaklar ve psikolojik dayanıklılık toplam puan değişkenlerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Türkgil'in (2021) eşit sayıda kadın ve erkek katılımcıdan oluşan araştırması kapsamında kadınlarda erkeklere göre çocukluk çağı travma görülme sıklığı daha yüksektir. Bir başka araştırma daha kadınların çocukluk çağı travma geçmişini erkeklerden daha yüksek olarak belirlemiştir (Şimşek, 2017). Buna karşın erkeklerin kadınlara nazaran daha çok çocukluk çağı ruhsal travması gösterdiğini saptayan araştırmalar da bulunmaktadır (Güneri Yöyen, 2017). Bu sonuç örneklem farklılığından kaynaklanabilir. Diğer taraftan, kadınların çoğunlukla erkeklerden daha fazla çocukluk çağı travmasına maruz kaldığını belirtmesi, kadınların erkeklere nazaran yaşadıklarını daha açık ifade etmesinden de kaynaklanıyor olabilir. Bunun yanı sıra duygusal istismar düzeyinin kadınlarda, fiziksel ihmal düzeyinin de erkeklerde yüksek olması toplumsal normların kadınlara ve erkeklere yüklediği rollerden kaynaklanabilir (Günay ve Bener, 2011; Özmete ve Yanardağ, 2016). Bu bulgular ile literatürdeki değerlendirmeler incelendiğinde kadınlar için duygusal istismar düzeyinin, erkekler için de fiziksel ihmal düzeyinin yüksek çıkması toplumda kadınların duygusal olarak öne çıkarılması, erkeklerin de fiziksel olarak öne çıkarılmasından kaynaklanabilir. Ek olarak araştırma örneklemini olan üniversite öğrencilerinin yaş grubu düşünüldüğünde üniversite öğrencisi olan kadınların toplumsal yönlendirme ile duygusal olarak, erkeklerin de fiziksel olarak öne çıkarılması bu duruma zemin oluşturabilir.

Ebeveyn tutumlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı sorusuna yönelik bulgularda otoriter, demokratik, koruyucu anne baba tutumu düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuç literatür ile desteklenmemektedir. Sertelin'in (2003) ebeveyn tutumlarıyla alakalı yapmış olduğu araştırma sonucunda cinsiyete göre

de anne baba tutumunda farklılık bulunmuş; kızların anne babalarının tutumlarını erkeklere göre daha çok koruyucu algıladığı belirtilmiştir. Aktaş (2011) ise ergenler üzerinde ebeveyn tutumları ve özsaygıyla alakalı yapmış olduğu araştırmanın sonuçlarına göre, erkeklerin ailelerinin tutumunu daha çok otoriter algılama eğiliminde olduğu, kızların ise ailelerinin tutumunu daha çok koruyucu ve demokratik olarak algılamaya eğilimli olduğunu ifade etmiştir. Araştırma sonuçları aile içi dinamikleri inceleyen araştırmalar (Dedeoğlu, 2000; Bozok, 2018) bağlamında incelendiğinde anne baba tutumlarının cinsiyet farkı gözetmeksizin benzer düzeyde çocukları etkilediğine dair sonuçlar elde edilmektedir. Buradan hareketle anne baba tutumlarının cinsiyet farkına bağlı olmaksızın eşit etki oluşturduğu, ancak buna karşılık çocukların cinsiyetlerine göre farklı anne baba tutumlarının etkisini farklı biçimde algıladıkları söylenebilir. Bu bulgular değerlendirildiğinde üniversite öğrencisi olan grupların eğitimlerinin bir sonucu olarak anne baba tutumları düzeylerini benzer algıladıkları düşünülebilir. Ek olarak toplumsal olarak cinsiyetler arası farkın zamanla kapanmasının üniversite öğrencilerinin anne baba tutumları düzeylerini benzer algılamasına zemin oluşturduğu düşünülebilir.

Çocukluk çağı travmalarının, anne baba tutumlarının ve psikolojik dayanıklılık düzeyinin sosyoekonomik statüye göre farklılaşmasını inceleyen bulgular özetlendiğinde çocukluk çağı travmalarını genel olarak sosyoekonomik düzeye göre farklılaşmadığı (duygusal istismar hariç) ancak anne baba tutumlarının ve psikolojik dayanıklılık düzeyinin farklılaştığı tespit edilmiştir. Genel olarak düşük sosyoekonomik düzeydeki bireyler daha fazla duygusal istismara ve otoriter-koruyucu anne baba tutumuna maruz kalmaktadır. Ek olarak düşük sosyoekonomik düzeydeki bireylerin daha düşük demokratik anne baba tutumuna maruz kaldığı ve daha düşük psikolojik dayanıklılık düzeyi gösterdikleri söylenebilir. Bulguları destekler nitelikteki araştırmalar incelendiğinde Friedson (2015) ile Li ve diğerlerinin (2020) araştırmalarında elde edilen verilere göre ebeveyn tutumlarının sosyoekonomik duruma göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Qiu ve diğerlerinin (2021) araştırması da sosyoekonomik durumun psikolojik dayanıklılık düzeyinin önemli bir yordayıcısı olduğunu göstermiştir. Ek olarak Jewkes ve diğerlerinin (2016) araştırma sonuçları düşük sosyoekonomik durumun çocukluk travmalarını artırdığını göstermiştir. Bu sonuçlar düşük sosyoekonomik düzeyden gelen ailelerin düşük eğitim ve gelişmişlik sebebi ile çocuklarına yönelik yeterli ilgiyi gösterememesinden kaynaklı olabilir (Aral ve Başar, 1998; Hatunoğlu, 2019). Elde edilen bulgular kapsamında literatür değerlendirildiğinde üniversite öğrencilerinde düşük sosyoekonomik düzeyde olma durumunun öğrencilerin hem anne baba tutumu algısını hem de psikolojik dayanıklılığı etkilediği söylenebilir. Bu durum düşük sosyoekonomik düzeydeki bireylerin belirli konularda eksiklik ya da yoksunluk hissetme durumuyla açıklanabileceği gibi eğitsel, sosyal ve ruhsal destek sisteminin sınırlılığı ile açıklanabilir.

Çocukluk çağı travmalarının psikolojik dayanıklılığa etkisinde anne baba tutumlarının aracılık rolüne dair bulgular incelendiğinde genel olarak demokratik anne baba tutumlarının travmatik yaşantı sürecinde travmaların etkisinin azaltılması ve psikolojik dayanıklılığın artırılması sürecinde tam aracılık özelliği gösterdiği söylenebilir. Konu ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde, çocukluk çağı travmasının psikolojik dayanıklılık üzerinde doğrudan bir etkisi olduğu görülmektedir (Kasehagen ve diğerleri, 2018; Marx ve diğerleri, 2017). Ayrıca Dong ve diğerleri (2020) çocukluk çağı travmasına daha fazla maruz kaldığını bildiren katılımcıların daha düşük bir psikolojik dayanıklılığa sahip olduklarını belirtmiştir. Holl ve diğerleri (2017) de çocukluk çağı travmalarının bireyin psikolojik gelişimi üzerinde kalıcı bir olumsuz etkiye sahip olabileceğini ve psikolojik dayanıklılık geliştirme kapasitelerini engelleyebileceğini göstermişlerdir. Otoriter anne baba tutumunun çocuğu istismar ve ihmale açık hale getirdiğini vurgulayan çalışmalar da mevcuttur (Polat, 2001; Beşer ve diğerleri, 2018; Bahadır, 2019). Buna ek olarak Ünal (2008) da otoriter ebeveynlerin aşırı biçimde çocuğu sınırlamaları ya da tercih etmediği şeyleri dayatmalarının duygusal istismar çerçevesinde değerlendirildiğini ifade etmiştir. Onat'ın (2010) çalışmasında demokratik anne-baba tutumu gösteren ebeveynlere sahip çocukların psikolojik dayanıklılık seviyesi, otoriter tutumdaki ebeveynlerin çocuklarının psikolojik dayanıklılık seviyesinden daha yüksek bulunmuştur. Çocukluk çağı travmalarına karşı demokratik anne-baba tutumunun psikolojik dayanıklılık düzeyini arttırmada aracı rol oynamasına örnek gösterilecek bir çalışmada öğrencilerin algıladıkları demokratik ebeveyn tutumu seviyesinin, psikolojik dayanıklılık seviyelerini yükseltmeye katkıda bulunduğu tespit edilmiştir (Pamuk, 2016). Sonuçlar genel olarak incelenip, çocukluk çağı travmalarının yetişkinlikteki psikolojik dayanıklılığa etkisi değerlendirildiğinde, demokratik anne baba tutumunun çocukluk çağı travmalarının olumsuz etkisini azaltıp bireylerin psikolojik dayanıklılığını artırdığına yönelik sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuç, demokratik anne baba tutumu ile büyüyen çocukların, travmatik bir durumla karşılaştıklarında daha kolay toparlanabildiğini göstermektedir. Elde edilen bu sonuç, demokratik anne baba tutumunun çocuklar üzerindeki olumlu etkilerini destekleyen araştırmalar ile tutarlılık göstermektedir (Tatlılıoğlu, 2012; Derman ve Başal, 2013). Bu durum çocukluk çağında yaşanan travmatik yaşantıların bireyin yetişkinlikteki psikolojik sağlığını korumak için demokratik anne baba tutumunun onarıcı ve geliştirici yapısına dikkat çekmektedir.

Bu araştırma sürecinde elde edilen genel sonuç, çocukluk çağı travmatik yaşantılarının psikolojik dayanıklılığı olumsuz etkilediği, birçok ruh sağlığı probleminin ortaya çıkmasına zemin oluşturduğu ve demokratik anne baba tutumunun travma sonrası psikolojik dayanıklılığı artırdığı yönündedir. Bu sonuçlar ile aşağıdaki öneriler sıralanabilir:

Düşük sosyoekonomik düzeyden gelen bireyler travma, ebeveyn tutumları ve psikolojik dayanıklılık açısından risk faktörü oluşturduğundan dolayı bu gruplar için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı özel projeler hazırlayabilir. Bu açıdan bakıldığında toplumsal ruh sağlığı alanında çalışan psikologların düşük sosyoekonomik düzeydeki bireylerin ruh sağlığı hizmetine daha çok erişebilmesi için sosyal sorumluluk faaliyetleri yürütülebilir.

Çocukluk çağı travmatik yaşantı geçiren bireylerin psikolojik dayanıklılığını arttırma sürecinde kullanılan terapi süreçlerinde ebeveyn davranışlarına yönelik terapi yöntemleri geliştirilebilir ve kullanılabilir.

Çocukluk çağı travmatik yaşantı geçiren bireylerin ileriki yaşlarında psikolojik dayanıklılığının zedelenmemesi için ebeveynlerin demokratik anne baba davranışlarını geliştirecek psikoeğitim programları geliştirilebilir.

Bu öneriler değerlendirilirken bu araştırmanın aşağıdaki sınırlılıklara sahip olduğu unutulmamalıdır:

Bu araştırma araştırmaya katılan üniversite öğrencisi 403 kişilik örneklem ile sınırlıdır.

Bu araştırmada sürecinde elde edilen veriler kullanılan ölçme araçları ile sınırlıdır.

Bu araştırma sonuçları verilerin toplandığı dönemin tarihsel zaman etkisi ve kullanılan basit seçkisiz örnekleme yönteminin teorik sınırlılıkları ile sınırlıdır.

KAYNAKÇA

- Aktaş, S. (2011). 9. Sınıfta Anne Baba Tutumları ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Aktepe, E. (2009). Çocukluk Çağı Cinsel İstismarı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar. Current Approaches In Psychiatry*, 1, 95-119.
- Aral, N., & Başar, F. (1998). Çocukların kaygı düzeylerinin yaş, cinsiyet, sosyoekonomik düzey ve ailenin parçalanma durumuna göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 22(110), 7-12.
- Aral, N. ve Gürsoy F. (2001). Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmal ve İstismarı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151(5), 33-46.
- Bahadır E. (2019). *Erken dönem uyumsuz şemaları ile savunma mekanizmaları arasındaki ilişkilerin çocukluk çağı travmaları açısından incelenmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi.
- Basım, H. N. ve Çetin F. (2011). Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22(2), 104-114.
- Baumrind, D. (1966). Effects Of Authoritative Parental Control On Child Behavior. *Child Development*, 37(4), 887-907.
- Beşer N. G., Arabacı L. B., Uzunoğlu G., Bilaç Ö. ve Ozan E. (2018). Suça İtilmiş Ergenlerde Ebeveyn Tutumu ve Çocukluk Çağı Travmalarının Belirlenmesi. *Klinik Psikiyatri*, 22, 219-227.
- Boldero, J. ve Fallon B. (1995). Adolescent Help Seeking: What Do They Get Help For and From Whom?. *Journal of Adolescence*, 18, 93-209.
- Bollen, K.A., (1989). *Structural Equations with Latent Variables*, New York: Wiley.
- Bozok, M. (2018). *Toplumsal cinsiyet ve aile*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Maltepe Üniversitesi.
- Büyüköztürk, Ş. (2017). *Veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademik Yayıncılık.
- Cicchetti, D. (2010). Resilience Under Conditions Of Extreme Stress: A Multilevel Perspective. *World Psychiatry*. 9(3), 145-154.
- Çağdaş A. (2015). *Anne-Baba-Çocuk İletişimi*. Ankara: Eğiten Kitap Yayınevi.
- Çingir, H. (1994). *Örnekleme Kuramı*. Ankara: H.Ü. Fen Fakültesi Basımevi.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Çok değişkenli istatistik SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Darling, N. ve Steinberg L. (1993). Parenting Styles As Context: An Integrative Model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487-496.
- Dedeoğlu, S. (2000). Toplumsal cinsiyet rolleri açısından Türkiye'de aile ve kadın emeği. *Toplum ve Bilim*, 86(3), 139-170.
- Derman, M. T. & Başal, H. A. (2013). Okulöncesi çocuklarında gözlenen davranış problemleri ile ailelerinin anne-baba tutumları arasındaki ilişki. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 115-144.

- Dong C. R., Xu R. ve Xu L. (2020). Relationship Of Childhood Trauma, Psychological Resilience, And Family Resilience Among Undergraduate Nursing Students: A cross-sectional study. *Perspectives in Psychiatric Care*, 1, 8.
- Dursun, A. (2010). *Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Davranış Problemleriyle Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Fonagy P., Steele M. ve Steele H. (1994) The Emanuel Miller Memorial Lecture: The Theory and Practice of Resilience. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 35, 231-257
- Friedson, M. (2015). Authoritarian Parenting Attitudes and Social Origin: The Multigenerational Relationship of Socioeconomic Position to Childrearing Values. *Child Abuse & Neglect*.
- Garmezy, N. (1993). Children in Poverty: Resilience Despite Risk. *Psychiatry*, 56:127-136.
- George, D. & Mallery, M. (2010). *SPSS for windows step bystep: A simple guide and reference*. Baston: Allyn & Bacon.
- Güler, A. (2004). *Relationship Between Self-Construals and Future Time Orientations*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: ODTÜ.
- Güneri Yöyen, E. (2017). Çocukluk Çağı Travması ve Benlik Saygısı. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(1), 267-282.
- Günay, G. & Bener, Ö. (2011). Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 15(3), 157-171.
- Hawley D. R. ve DeHaan L. (1996) Toward a Definition of Family Resilience: Integrating Life-span and Family Perspectives. *Family Process*, 35, 283-298.
- Hatunoğlu, A. (2019). Ailenin sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyinin çocuğun kaygı düzeyine etkisi. *The Journal of Academic Social Science*, 95(95), 214-223.
- Holl J., Pap I. ve Südhof J. (2017). Trauma, Resilience, and Emotion Regulation. *Psychother Psychosom Med Psychol*, 67(2), 83-90.
- Jewkes R., Nduna M., Jama-Shai N., Chirwa E. ve Dunkle K. (2016). Understanding the Relationships between Gender Inequitable Behaviours, Childhood Trauma and Socio-Economic Status in Single and Multiple Perpetrator Rape in Rural South Africa: Structural Equation Modelling. *PLoS ONE*, 11(5).
- Kaplan S. J, Pelcovitz D. ve Labruna V. (1999). Child and Adolescent Abuse and Neglect Research: A Review Of The Past 10 Years. Part I: Physical and Emotional Abuse and Neglect. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 38:1214-1222.
- Kararımak, Ö. (2006). Psikolojik Sağlık, Risk Faktörleri ve Koruyucu Faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(26), 129-142.
- Kasehagen L., Omland L., Bailey M., Biss C., Holmes B. ve Kelso P. (2018). Relationship of Adverse Family Experiences to Resilience And School Engagement Among Vermont Youth. *Maternal and Child Health Journal*, 22(3), 298-307.
- Keçili B. (2022). *Özel Eğitim Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık Öz Yeterlik ve Psikolojik Yardım Alma Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi.
- Kendall-Tackett K. (2002). The Health Effects of Childhood Abuse: Four Pathways By Which Abuse Can Influence Health. *Child Abuse & Neglect*, 26, 715-729.
- Kuzgun, Y. ve Eldeleklioğlu J. (2005). *Anne baba tutumları ölçeği*. Y. Kuzgun ve F. Bacanlı (Dü) içinde PDR' de kullanılan ölçekler. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Li X., Yang H., Wang H. ve Jiaa J. (2020). Family socioeconomic status and home-based parental involvement: A mediation analysis of parental attitudes and expectations. *Children and Youth Services Review*, 116.
- Marx M., Young S. Y., Harvey J., Rosenstein D. ve Seedat S. (2017). An Examination of Differences in Psychological Resilience Between Social Anxiety Disorder and Posttraumatic Stress Disorder in the Context of Early Childhood Trauma. *Frontiers in Psychology*, 8, 2058.
- Masten, A. S., Best K. M. ve Garmezy N. (1990). Resilience and Development: Contributions From The Study Of Children Who Overcome Adversity. *Development and Psychopathology*, 2(4), 425-444.
- Masten, A. S. ve Coatsworth J. D. (1998). The Development Of Competence in Favorable and Unfavorable Environments: Lessons From Research On Successful Children. *American Psychologist*, 53(2), 205-220.
- Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: resilience processes in development. *American Psychologist*, 56(3), 227-238.
- Meydan, C. H. ve Şeşen, H., (2011). *Yapısal Eşitlik Modellemesi – AMOS Uygulamaları*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Nazlı, S. (2018). *Aile Danışmanlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Odağ C. (2001). *Nevrozlar-2. 1. Baskı*. İzmir: Halime Odağ Psikanaliz ve Psikoterapi Vakfı Yayınları; 43-44.

- Onat, G. (2010). *Demokratik ve Otoriter Olarak Algılanan Ana-Baba Tutumlarının Lise Birinci Sınıf Öğrencilerinin Yılmazlık Düzeyine Etkilerinin Araştırılması*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Oral R., Can D., Kaplan S., Polat S., Ateş N., Çetin G. ve arkadaşları (2001). Child Abuse in Turkey: An Experience in Overcoming Denial and A Description Of 50 Cases. *Child Abuse & Neglect*, 25(2):279-290.
- Özen D. (2019). Ortaokul Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumlarının Psikolojik Sağlık Üzerine Etkisi. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 6(3), 1428-1449.
- Özmete, E. ve Yanardağ, M. (2016). Erkeklerin bakış açısıyla toplumsal cinsiyet rolleri: kadın ve erkek olmanın değeri. *Turkish Journal of Social Research/Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20(1). 91-107.
- Pamuk S. (2016). *Farklı Anne Baba Tutumlarının Üniversite Öğrencilerinin Kendini Toparlama Gücüne, Problem Çözme Becerilerine ve Karar Verme Davranışlarına Etkisi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Beykent Üniversitesi.
- Polat, O. (2001). *Çocuk ve Şiddet*. İstanbul: Der Yayınları.
- Qiu Y., Huang Y., Wang Y., Ren L., Jiang H., Zhang L. ve Dong C. (2021) The Role of Socioeconomic Status, Family Resilience, and Social Support in Predicting Psychological Resilience Among Chinese Maintenance Hemodialysis Patients. *Front. Psychiatry*, 12:723344.
- Rickwood, D., Deane F. P., Wilson C. J. ve Ciarrochi J. (2005). Young People's Help-Seeking For Mental Health Problems. *Australian e-Journal for the Advancement of Mental Health*, 4(3), 1-34
- Sadock B. J. ve Sadock V. A. (2004). *Problems related to abuse and neglect. Kaplan & Sadock's Concise Textbook of Clinical Psychiatry, Cancro R (eds) 9.edition*. Baltimore: Lippincott Williams & Wilkins, 370-376
- Sertelin, Ç. (2003). *Aile Tutumlarının Sosyokültürel Yapı ve Aile Fonksiyonları ile İlişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Sheffield, J. K., Fiorenza E. ve Sofronoff K. (2004). Adolescents' Willingness To Seek Psychological Help: Promoting and Preventing Factors. *Journal of Youth and Adolescence*, 33(6), 495-507.
- Sümer, N., Gündoğdu-Aktürk E. ve Helvacı E. (2010). Anne-Baba Tutum ve Davranışlarının Psikolojik Etkileri: Türkiye'de Yapılan Çalışmalara Toplu Bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 42-59.
- Şahin N. H. ve Şahin N. (1992). Adolescent Guilt, Shame and Depression in Relation to Sociotropy and Autonomy. *World Congress of Cognitive Therapy*. Haziran 17-21, Toronto, Canada
- Şar V. (1998). Kötüye Kullanım ve İhmalle ilişkili Sorunlar. E.Köroğlu, C. Güleç, (Ed.) *Psikiyatri Temel Kitabı. Cilt.2*, Ankara: Hekimler Yayın Birliği, 823-833.
- Şar, V., Öztürk E. ve İkikardeş E. (2012). Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeğinin Türkçe Uyarlamasının Geçerlilik ve Güvenilirliği. *Türkiye Klinikleri International Journal of Medical Sciences*, 32(4), 1054-63
- Şen M. (2019). *Psikolojik Destek Alan ve Almayan Bireylerde Çocukluk Çağı Travmaları ve Dürtüsellik İlişkisinin İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Maltepe Üniversitesi.
- Şimşek D. E. (2017). *Yetişkin Bireylerde Çocukluk Çağı Travmaları ile Saldırganlık Düzeyi Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi.
- Taner, Y. ve Gökler B. (2004). Çocuk İstismar ve İhmali: Psikiyatrik Yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi*, 35, 82-86.
- Tatlılıoğlu, K. (2012). Okul öncesi dönemde anne-baba tutumunun çocuğun kişilik gelişimine etkisi. *Turan-Sam*, 4(15), 83-91.
- Topbaş M. (2004). İnsanlığın Büyük Bir Ayıbı: Çocuk İstismarı. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 3, 76-80
- Topkaya, N. ve Meydan B. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Problem Yaşadıkları Alanlar, Yardım Kaynakları ve Psikolojik Yardım Alma Niyetleri. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 25-37.
- Türkgil, B. (2021). *Çocukluk Çağı Travmaları Olan Yetişkinlerde Çocukluk Çağı Travmaları, Ruminatif Düşünce Biçimi ve Umutsuzluk Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Kent Üniversitesi.
- Türküm, S., Kızıltaş A. ve Sarıyer A. (2004). Anadolu Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezinin Hedef Kitesinin Psikolojik İhtiyaçlarına İlişkin Ön Çalışma. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 21(3), 15-27.
- Ünal, F. (2008). Ailede çocuk istismarı ve ihmali. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(1), 9-18.
- Whiffen V. E. ve MacIntosh H. B. (2005). Mediators Of The Link Between Childhood Sexual Abuse and Emotional Distress: a critical review. *Trauma Violence Abuse*. 6, 24-39
- Yavuzer, H. (2019). *Ana-Baba Okulu. (23.Basım)*. İstanbul: Remzi Kitabevi.